

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

TERMELŐSZÖVETKEZETEINKRŐL

A KOCSÉRI TERMELŐSZÖVETKEZETEK FEJLŐDÉSE

Nehéz körülmények között gazdálkodik két termelőszövetkezet Pest megye délkeleti részén, Kocsér községben. Eredményeik — bár sok munkát, nagy erőfeszítést takarnak — nem kerülnek országos viszonylatban értékelésre.

Az Új Élet és a Petőfi Termelőszövetkezet termelési adottságai kedvezőtlenek. Földjeik minősége gyenge; a kataszteri tiszta jövedelem nem éri el átlagosan a 8 aranykoronát.

A terület talajtanilag nagyon változatos; 80%-a homok, ezen belül azonban a jó termőképességű barna homoktalajtól kezdve a mezőgazdasági vályogtalajt borító lepelhomokon keresztül, a terméketlen futóhomokig, sok átmenet megtalálható. A kötöttebb talajok sem összefüggőek, szikfoltok, vízállások tarkítják.

A vízlevezetés igen rossz, a talajvízszint magasban van, sok a belvíz-veszélyes terület. A vízkárnak kitett részekben gyepterületek alakultak ki, s ezek a szántóföldet még tovább szabdalják. Jellemző, hogy az összes közös területnek csupán 59%-a (4800 kh) vonható be szántóföldi növénytermesztésbe, 31%-a (2500 kh) pedig füves terület, többségében legelő.

Az adottságok egyéb vonatkozásban is kedvezőtlenek. A legközelebbi vasútállomás, Nagykőrösön, a falu központjától 12 km-re van. Ez nagyon megemeli a szállítási költségeket. Nem hanyagolható el az a nehézség sem, amit a gazdálkodásban a tanyás települési rendszer okoz. Ennek következtében a termelés- és munkaszervezés bonyolult.

A községre az egyéni gazdálkodás idején a kis- és középparaszti birtok volt a jellemző, nagyobb birtokok nem jöttek létre. A megalakuló termelőszövetkezetek így kezdetben nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas épületekkel nem rendelkeztek, tagjaik, vezetőik pedig járatlanok voltak a mezőgazdasági nagyüzem munkájában, vezetésében.

A kedvezőtlen adottságok ellenére mindkét gazdaság több évi fáradtságos munka eredményeképpen a közepes termelőszövetkezetek kategóriájába küzdötte fel magát, termelési eredményeik, mutatószámaik az országos átlag körül mozognak. Az elért színvonalat jellemzi, hogy 1 kh termő-

területre jutó szövetkezeti bruttó jövedelem 1966-ban az Új Élet Termelőszövetkezetben 2045 Ft, a Petőfi Termelőszövetkezetben 1967 Ft volt.

A két termelőszövetkezet adottságai lényegében megegyeznek, termelési szerkezetük és elért eredményeik hasonlóak. Fejlődésük azonban különböző módon ment végbe, és így a közel azonos színvonal ellenére problémáik, megoldandó feladataik jelentősen eltérnek. Éppen ez a körülmény az, ami figyelmet érdemel. A két termelőszövetkezet fejlődését érdemes nyomon követni, mert nehézségeik nem egyedülállóak és — ha utólag is — tanulsággal szolgálhatnak.

AZ ÚJ ÉLET TERMELŐSZÖVETKEZET

Az Új Élet Termelőszövetkezet elődje az átszervezést megelőzően néhány száz holdon gazdálkodott. Számottevő eredményt azonban nem tudtak elérni, a gazdaság éveken keresztül a gyenge termelőszövetkezetek közé tartozott. 1960-ban új belépések következtében a gazdálkodás keretei egyszerre többszörösére növekedtek. A közös terület meghaladta az 5000 kh-t, s ebből közel 3000 kh szántó. Területét tekintve tehát a kis tsz nagygazdaság lett. A méretekkel azonban a gondok is együtt növekedtek. A tsz vezetői és tagjai birkóztak a feladatokkal, de a megoldást nehezen találták meg. 1962-ben — részben az aszályos időjárás hatására — a gazdálkodás színvonalára mélypontot ért el: az eredmény majdnem 3 millió Ft mérleghiány. Nyilvánvalóvá vált, hogy a követett gyakorlaton változtatni kell. A hibák kijavítása azonban nem ment egyszerre, fáradságos és körültekintő munkával csak lépésről lépésre történhetett meg. A szövetkezet életében, gazdálkodásában történt legfontosabb változások — amelyek a mai eredmények elérését elősegítették — a következőkben foglalhatók össze.

Többszöri fokozatos személycserével szilárd, céltudatos vezetést alakítottak ki, s ami a legfontosabb, olyan személyek kerültek a szövetkezet élére, akik élvezik a tagok bizalmát. Elnöknek nagy gyakorlati tapasztalattal és társai előtt tekintéllyel rendelkező tsz-tagot választottak. Főmezőgazdásznak — a tsz profilját figyelembe véve — speciális kertészeti szakismerettel és termelési gyakorlattal rendelkező szakembert hívtak meg, aki le is telepedett a községben. A tsz főkönyvelője szintén jól képzett, kellő közgazdasági érzékkel rendelkezik, korábbi munkahelyén revizorként dolgozott. Az említettekén kívül még több egyéb szakember is dolgozik a szövetkezetben. Ma már képzett, önálló vezetője van a kertészetnek, a szőlő-gyümölcsstermesztésnek, a szántóföldi növénytermesztésnek is.

Az új vezetés legnagyobb erénye azonban nem az egyes vezetők személyében, hanem a kollektíva összehangolt, tervszerű munkájában van.

A közös gazdaság ésszerű, a helyi adottságokat kihasználó termelési szerkezetének kialakítása legalább olyan fontos, mint a vezetés megszervezése. Ezt az alapvető feladatot — ha még nem is teljes egészében — szintén sikeresen megoldották.

Kocsér községben az átszervezés előtt nagy területen termeltek zöldséget, különösen paradicsomot. A parasztság jövedelmének jelentős részét a termelési ág biztosította. Kézenfekvő volt tehát, hogy a tsz is a zöldségtermesztést folytassa. Sajnos az első években ez a helyes törekvés nem járt sikerrel. A kezdeti kudarc oka abban kereshető, hogy a termelést ugyanúgy szervezték meg, mint a kisparaszti gazdaságokban, csak nagyobb területen. Ez persze nem vezetett eredményre.

Minőségi változás a zöldségtermelésben akkor következett be, amikor a munkaerő-kapacitáshoz méretezték a termőterületet, és felépítették a szaporító házzal, 110 hollandi ágygal rendelkező palántanevelő telepet. Ezzel egyidőben erősen csökkentették a termelt növények számát. Az ágazat üzemén belül elfoglalt kiemelkedő helyét mutatja, hogy az elmúlt évben a halmozatlan termelési érték 46%-át produkálta.

Fő kertészeti terményük a paradicsom, amelyet több mint 100 kh-on termelnek. A termelés színvonalát jellemzi, hogy 1966-ban paradicsomból holdanként 160 q-t értékesítettek, de ezen felül még további 40–50 q termelt, ami azonban — az ismert értékesítési nehézségek miatt — leszedésre sem került. Paradicsomon kívül jelentős még a zöldbokor és az újborkonyha termesztésük.

A zöldségtermesztéshez hasonló szakosítást hajtottak végre a szántó-földi növénytermesztésben és az állattenyésztésben is.

Növénytermesztésük feladata a takarmánytermesztés, értékesítés céljából csupán kenyérgabonát és cukorrépát termeltek. Az állattenyésztésben megszüntették a sertéstartást, s helyette évi 200 000 db vágóbaromfi előállítására rendezkedtek be. Ezen kívül csak a vegyes hasznosítású juhállomány jelentős. A legelők hasznosítására közel 800 db anyából és szaporulatából álló juhászatot tartanak fenn. A szarvasmarhatartás fejlesztése távlati célkitűzésük, sajnos férőhely hiányában csak igen lassan tudják az állományt növelni.

1962 után — bár a mérleghiány lerendezésében az állami támogatás is segített — a termelési érték, illetve bruttó jövedelem fokozása a tsz megszilárdulásához nélkülözhetetlen volt. A vezetőség intézkedései ezt a célt szolgálták. A termelési hagyományokon túl ezért fejlesztették a zöldségtermesztést és ezért tértek rá a befektetést gyorsan visszatérítő vágóbaromfi nevelésre. Erőfeszítéseik sikerrel jártak. Az 1 kh termőterületre jutó halmozatlan termelési érték 1963-tól 1966-ig 2034 Ft-ról 3353 Ft-ra növekedett. Meg kell azonban jegyezni, hogy a baromfitartás — bár igen eredményes és jövedelmező volt — nagy kockázattal járt, és a komolyabb bajt meglehetősen nehéz volt elhárítani, mert a tsz elegendő takarmánybázissal nem rendelkezett, a szükségletnek több mint felét vásárlással fedezték.

A tsz beruházásai is a jövedelem növelését szolgálták. Az ésszerű sorrend megállapítása lehetővé tette a termelési érték emelkedését, a befektetések gyors megtérülését. Fontosabb beruházásaik a következők voltak: megvásárolták a termelésben nélkülözhetetlen erő- és munkagépeket, a víz-igényes zöldségfélék számára több mint 200 kh-t csökutas öntözésre ren-

dezt be, palántanevelő telepet létesítettek, 3 db 300-as juhholdályt, majd magtárt, gépszínt építettek, villamosították a majort, és csak az utóbbi időben kezdték a költséges szarvasmarha-férőhelyek építését szorgalmazni. Lehetőségeiknek megfelelően 200 kh nagyüzemi szőlőt telepítettek, amely termőre fordulása után a további fejlődést biztosítja. Mindemellett a beruházott vagyon összege a gazdasághoz viszonyítva mérsékelt: 1 kh termőterületre csupán 3424 Ft jut.

Előnyös megoldás volt, hogy a beruházások kivitelezését a tsz saját munkaerővel vállalta. Így a munkadíj a szövetkezetben maradt és a tagok jövedelmét növelte.

Az új vezetőség sok intézkedést tett a termelés színvonalának emeléséért, de a legnehezebb feladat nem a termelés szervezése, a beruházások kivitelezése, hanem a tagok bizalmának megszerzése, és ezzel együtt a munkafegyelem megszilárdítása volt. Az első évek bizonytalansága ugyanis nagyon megrontotta a tsz és a tagok kapcsolatát. Ezt a helyzetet csak lassan, fokozatosan sikerült megváltoztatni.

A termelőszövetkezet vezetői a fontosabb problémákat rendszeresen megvitatták az érdekelt dolgozókkal, véleményüket kikérték, javaslataikat figyelembe vették. Így, mivel az együttes munka hatására a tervezett jövedelmet is sikerült az utóbbi években rendszeresen túlteljesíteni, helyreállt a bizalom, javult a munkafegyelem. Mindennek eredményeként évről évre nőtt a részesedés; 1966-ban egy dolgozó tagra már 11 120 Ft jutott, ami az 1963. évi 5984 Ft-hoz viszonyítva figyelemre méltó teljesítmény. Emellett a tsz pénzben és természetben jelentős tartalékkal is rendelkezik.

A munkafegyelem megszilárdítására döntő hatással volt, hogy sikerült ösztönző munkadíjazási rendszert kialakítani. Az előző évekből eredő nagymértékű munkaegység-hígitást nem lehetett megszüntetni, ezért a tsz — megfelelő tartalék gyűjtése után — alapos előkészítéssel áttért a pénzbeli munkadíjazásra. Természetesen emellett megtartottak egyéb részesedési formákat is. Így pl. a zöldségtermelés nagy része %-os művelésben van, harmadában kaszálják a réteket, s a kukoricaművelésnél is alkalmazzák — kiégésztésként — a közvetlen termékrészesedést.

A nagyüzem fokozatos, körültekintő kiépítését mutatja, hogy — a %-os művelés fenntartása mellett — egyre növekvő területet (tavaly 30 kh zöldpaprikát és 10 kh paradicsomot) művelnek meg közös brigáddal. A közös brigád végzi az összes palánta nevelését, kiültetését is. A vállalásos és a közös művelésű területek között így verseny alakult ki, ami előnyös, ösztönzőleg hat a termelésre.

A fentiekén kívül a munkafegyelmet közvetlenül ható eszközökkel is igyekeztek megszilárdítani. Például a terven felüli részesedésből — közgyűlési határozat szerint — csak azok részesülnek, akik férfiakkal 180, nőknél 120 munkanapot ledolgoztak. Aki viszont a munkából igazolatlanul hiányzik, annak év végén a kiegészítő részesedését meghatározott kulcs szerint esőkkentik.

A több éves céltudatos munka eredményeként az Új Élet Tsz jövője

megalapozott, a tagok bizakodóak. A következő évek feladata a kialakított gazdálkodási irány, termelési szerkezet csiszolása. A további fejlődés érdekében gyors ütemben fejleszteni szeretnék a szarvasmarhatartást, át akarják térni a baromfi húshibridek nevelésére, s fokozatosan bővíteni kívánják a kertészetben a közös brigád területét. Bár nincs munkaerőhiányuk, s a munkaesúcsok feladatait is időben el tudják végezni, tovább akarják finomítani, ösztönzőbbé akarják tenni a jövedelemelosztási rendszert. A munkafegyelem megszilárdítása ugyanakkor egy új problémát hozott magával. A tagok egyre nagyobb része igényli a folyamatos foglalkoztatást és az ezzel együttjáró rendszeres keresetet. E kérdés megoldása — különösen a téli időben — a következő évek feladata lesz. A foglalkoztatási lehetőségek felkutatásában a tsz-ek önjelöltjeikből is sokat tehetnek, indokolt lenne azonban e számos gazdaságot érintő munkában intézményesen segítséget nyújtani.

A PETŐFI TERMELŐSZÖVETKEZET

A szövetkezet 1960-ban, az átszervezés idején alakult. Összterületekreken 3000 kh, ebből szántó 1800 kh. Ez a közös gazdaság nem ment keresztül olyan súlyos megpróbáltatáson, mint a szomszédos Új Élet Tsz. A közös munka megindítása jobban sikerült, s gazdálkodási eredményük, ha kevéssel is, de felette volt a gyenge kategóriát jelentő 1200 Ft/kh-as szintnek. Problémák azonban — főleg az utóbbi években — itt is jelentkeztek.

A tsz vezetését még nem sikerült kielégítően megoldani. A jelenlegi elnök szakmailag jól képzett (mezőgazdasági mérnök), s megalakulástól kezdve mint főmezőgazdász dolgozott a termelőszövetkezetben. Korábban a község gazdasági felügyelője volt, így a helyi viszonyokat jól ismeri. A főkönyvelő több éve látja el beosztását, megfelelő szakismerettel, nagy gyakorlattal rendelkezik. Főmezőgazdász azonban jelenleg nincs a tsz-ben, és a középszintű szakvezetés is erősítést igényelne. A vezetésben tapasztalható fogyatékosságok azonban főleg szubjektív okokra vezethetők vissza. A diszharmonia, a következetlenség a legjobb elképzelések megvalósítását is akadályozza, így nem csoda, hogy a kezdeti évek eredményei után nem fejlődött a tsz lehetőségeinek megfelelő mértékben.

Szakmai, termelési vonatkozásban a vezetés az objektív nehézségek ellenére jónak mondható. A tsz gazdálkodása igazodik az adottságokhoz. A termelés profiljának, arányainak kialakítása — az egyező termőhelyi és községi adottságok következtében — hasonló az Új Élet Tsz ismertett termelési szerkezetéhez, azzal az eltéréssel, hogy a zöldségtermelés aránya a halmozatlan termelési értékben valamivel kisebb (1966-ban 27%-ot tett ki), a vágóbaromfi helyett pedig a tenyésztójástermelést fejlesztették. A termelés szakosítását ugyancsak megvalósították, sőt ezt a munkát a Petőfi Tsz korábban, még az átszervezést követő években megkezdte.

Átlagterméseik, állattenyésztési hozamaik — az adottságokat figyelembe véve — elfogadhatók. E vonatkozásban eredményeik hasonlóak a szomszédos Új Élet Termelőszövetkezetéhez, sőt 1 kh termőterületre jutó halmozatlan termelési értékük magasabb (3964 Ft/kh), a költség szint pedig valamivel kedvezőbb. A lehetőségek azonos mértékű kihasználását jól mutatja, hogy egy aranykoronára az egyik gazdaságban 248 Ft, a másikban pedig 249 Ft szövetkezeti bruttó jövedelem jut. Ez a mutató egyébként figyelemre méltó, lényegesen magasabb, mint az országos átlag.

Az anyagi-műszaki bázis fejlesztésénél hasonló utat követtek, mint az Új Élet, sőt bizonyos vonatkozásban már tovább is jutottak. A szarvasmarhatartás férőhelyeit is jelentősen növelték. Beruházásaik mértéke is nagyobb; az egy kh termőterületre jutó beruházott vagyon elérte az 5170 Ft-ot. Megjegyzendő, hogy a beruházás jelentős részben hitelből történt; a tiszta vagyon mutatója tekintetében a két tsz között nincs számottevő különbség. A beruházások kihasználása viszont kedvezőtlenebbül alakult: 1966-ban a 100 Ft közös vagyonra jutó szövetkezeti bruttó jövedelem csak 26 Ft volt; az Új Élet Tsz hasonló mutatója pedig 41 Ft.

A viszonylag jó termelési eredmények és a rendelkezésre álló bruttó jövedelem előző évhez viszonyított 5%-os növekedése ellenére rossz hangulat volt a tsz legutóbbi zárszámadási közgyűlésén. Ennek az a magyarázata, hogy a tervezett munkadíjat nem tudták teljes mértékben kifizetni, sőt az egy dolgozó tagra jutó részesedés közel 1000 Ft-tal csökkent (10 269 Ft volt). A visszaesés közvetlen okát könnyű megtalálni. Az alkalmazottak munkabére egy év alatt 113%-kal növekedett, s aránya elérte az összes személyes jövedelem 27%-át. Nem ilyen világos azonban, hogy az alkalmazottak nagyarányú foglalkoztatása miért vált egyáltalán szükségessé. Egy dolgozó tagra ugyanis 9,6 kh termőterület jut, s ez a terület a dolgozó családtagokat is számításba véve csak 6,5 kh. Elgondolkodtató az a körülmény is, hogy a megalakulást követő években nem volt ilyen mértékű munkaerő-probléma a tsz-ben, pedig az alkalmazottak foglalkoztatása jelentéktelen mértékű volt.

Sajnos a tagok és a közös gazdaság viszonya fokozatosan romlott, és ez a közös munkában való részvételben nyilvánult meg. E felszínen tapasztalható jelenségnek sok összetevője van, ezek közül azonban elsősorban a vezetés, a munkaszervezés és a munkadíjazás fogyatékságait kell kiemelni. A szakmai kérdések megoldása mellett ugyanis kevés figyelmet fordítottak a dolgozók problémáira, nem tudtak szoros kapcsolatot létesíteni a tagok és a vezetés között.

A közös gazdaságba vetett bizalmat aláasta, hogy a tervezett részesedés kifizetése már több évben nehézségekbe ütközött. A munkadíjazás rendszerében mutatkozó aránytalanságok miatt a tagok a közvetlen és biztosabb jövedelmet lehetővé tevő családi művelésű vállalt területek felé orientálódtak, s a közös munkák végzése háttérbe szorult. Egyre nagyobb mértékben romlott a munkafegyelm. A vezetés a nehéz helyzetben — az alapvető okot jelentő elosztási problémák rendezése helyett — a megoldást

alkalm
zási a
fogya
ledolg
jutott
sen a
A
vonal
találn
munk
heteti
lenne

A
sükt á
gálha
is me
azt a
ben k
A mu
gazda

alkalmazottak foglalkoztatásában kereste. Ez persze további munkadíjazási aránytalanságokhoz, ellentétekhez vezetett. A munkaerő-gazdálkodás fogyatékosait, a munkafegyelem lazaságát jellemzi, hogy a tsz-ben egy ledolgozott munkanapra tavaly csak 61 Ft szövetkezeti bruttó jövedelem jutott, a szomszédos Új Élet Tsz-ben pedig elérte a 108 Ft-ot. Természetesen a 61 Ft-ból már nehéz ösztönző munkadíjat biztosítani.

A Petőfi Termelőszövetkezetben tehát az elfogadható termelési színvonal ellenére problémák mutatkoznak, amelyekre sürgősen megoldást kell találni. Alapvető feladat a vezetés megszilárdítása, a tagok bizalmának, munkakedvének a helyreállítása, mert e nélkül a további fejlődés elképzelhetetlen. Ezt a munkát a jövedelemelosztási rendszer továbbfejlesztésével lenne helyes elkezdeni.

*

A két kocséri tsz eredményei, problémái nem egyedülállóak. Fejlődésük áttekintése azonban — még ilyen vázlatos formában is — példával szolgálhat. Szemlélteti, hogy az átlagosnál kedvezőtlenebb körülmények között is meg lehet találni az eredményes gazdálkodás útját, egyben megvilágítja azt a köztudott, de néha elhanyagolt körülményt, hogy — a szövetkezetekben különösen — nem elég csak a termelés szakmai kérdéseivel foglalkozni. A munkaerő-gazdálkodás, a munkadíjazás fogyatékosai ugyanis az egész gazdálkodásra kiható súlyos nehézségekhez vezetnek.

(Zsuffa Ervin)

Erdei Ferenc:

Zöldségszükséglet és zöldségtermelés

Terjedelem: 332 oldal

Ára kötve: 53, — Ft

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó